

แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับระบบป้องกันประเทศของไทย

การตกลงใจซื้อเครื่องบินเอฟ-16 ของไทย ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากความว่างเปล่า หากแต่ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาแนวความคิดในระบบการป้องกันประเทศ ในแต่ละช่วงระยะเวลา มาเป็นเวลานานแล้ว ความคิดในการพัฒนากองทัพให้ทันสมัยเป็นเรื่องที่สืบเนื่องเรื่อยมา นับตั้งแต่ที่ไทยได้รับอาวุธทันสมัยชนิดต่าง ๆ จากสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเวียดนาม ซึ่งเป็นระยะที่ไทยยังไม่มีอำนาจจำเป็นต้องพึ่งพาตัวเองในด้านการป้องกันประเทศเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ทั้งนี้เพราะมีพันธมิตร คือ สหรัฐอเมริกาเป็นหลักประกันที่สำคัญอยู่แล้ว อีกทั้งในช่วงที่ภัยคุกคามจากเวียดนามยังมีได้เป็นปัญหาความมั่นคงที่สำคัญ กระทั่งกระเทือนเป็นอันตรายต่อประเทศโดยตรง ไทยก็ยังได้รับ เครื่องบินขับไล่ที่มีสมรรถนะสูง คือ เอฟ-5 เอ/บี จากสหรัฐอเมริกามาประจำการในกองทัพอากาศในปี 1968 ด้วยการที่ไทยมีอาวุธทันสมัยไว้ในครอบครอง และได้ใช้อาวุธเหล่านั้นในการฝึกผสมบุคลากรของกองทัพ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ความต้องการมีอาวุธทันสมัยและความต้องการพัฒนากองทัพให้ทันสมัยมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่อไทย ทั้งในเรื่องเทคนิคของการใช้อาวุธ การโอนอาวุธให้ใช้ในกองทัพทั้งกองทัพบก เรือ และอากาศ รวมทั้งประสบการณ์ที่กองทัพไทยได้เคยร่วมมือ ได้มีโอกาสสัมผัสกับวิทยาการทางทหารที่ก้าวหน้าในระดับหนึ่งของกองทัพสหรัฐฯ มาแล้ว จึงเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อแนวความคิดของผู้นำในระบบป้องกันประเทศของไทย และแนวความคิดเหล่านี้ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องกันมาทุกสมัย และทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามวิทยาการทางเทคโนโลยีของอาวุธที่สูงขึ้นตามระยะเวลาที่ผ่านมา

การตัดสินใจซื้อเครื่องบินเอฟ-16 จึงเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นจากบริบทของแนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับระบบป้องกันประเทศซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงกลางทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา การศึกษาการตัดสินใจดังกล่าวจึงต้องศึกษาถึงแนวความคิดทั่วไปในระบบป้องกันประเทศเสียก่อน โดยเริ่มจากการศึกษาภารกิจในการป้องกันประเทศของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการป้องกันประเทศคือกระทรวงกลาโหมว่ามีหน้าที่อย่างไร และศึกษาว่ามี

เหตุการณ์ต่าง ๆ อะไรที่เกิดขึ้นในช่วงกลางทศวรรษที่ 1970 ซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวความคิดในระบบป้องกันประเทศ และเกิดการปรับปรุงหน่วยงานที่มีภารกิจโดยตรงในการป้องกันประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดในระบบป้องกันประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป และสอดคล้องกับบทบาทและภารกิจของหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งได้มีการกำหนดไว้อย่างตายตัวด้วย

ภารกิจของกระทรวงกลาโหม

ภารกิจของกระทรวงกลาโหม เป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503 และพระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2519 มาตรา 4 ดังนี้

"กระทรวงกลาโหมมีหน้าที่เกี่ยวกับ การป้องกันประเทศและรักษาความมั่นคงของพระราชอาณาจักจากภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อการรบหรือการสงคราม เพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อปราบปรามการกบฏและการจลาจล เพื่อช่วยพัฒนาประเทศ และเพื่อรักษาประโยชน์ของชาติในประการอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด"¹

ภารกิจของกองทัพบก เรือ อากาศ ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503 มาตรา 14, 15, 16 ได้กำหนดให้แต่ละกองทัพบกมีภารกิจดังต่อไปนี้²

¹พ.อ.พจน์ พงศ์สุวรรณ หลักยุทธศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก, 2526), หน้า 161.

²วิชาวิทยาการทหาร เอกสารประกอบคำบรรยาย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก, 2526), หน้า 207-214.

"กองทัพบก มีหน้าที่เตรียมกำลังทหารบกและป้องกันราชอาณาจักร มีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ" จากภารกิจที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ อาจกล่าวเพื่อให้เข้าใจง่าย ๆ ว่ากองทัพบกมีหน้าที่หลักอยู่ 2 ประการ คือ

1. การเตรียมกำลังกองทัพบก มีขอบเขตดังนี้
 - 1.1 เตรียมกำลังทหารบกไว้จำนวนหนึ่งให้พร้อมรบตั้งแต่ยามปกติ
 - 1.2 วางแผนการสงครามใช้กำลังทหารทั้งกำลังที่มีอยู่ยามปกติและกำลังที่จะต้องขยายขึ้นในยามสงคราม
 - 1.3 เตรียมระดมสรรพกำลังให้สอดคล้องกับแผนการใช้กำลังทหารหรือแผนป้องกันประเทศ
2. การป้องกันราชอาณาจักร มีขอบเขตดังนี้
 - 2.1 ใช้กำลังทางบกที่ได้เตรียมไว้ เข้าทำการรบตามแผน
 - 2.2 ระดมสรรพกำลังตามความจำเป็นเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารตามแผนป้องกันประเทศ

"กองทัพเรือ มีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพเรือ และป้องกันราชอาณาจักร มีผู้บัญชาการทหารเรือเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ" อาจกล่าวได้ว่ากองทัพเรือมีภารกิจหลัก 2 ประการ คือ

1. เตรียมกำลังกองทัพเรือ
 2. การป้องกันราชอาณาจักร
- การเตรียมกำลังกองทัพเรือเป็นการเตรียมเพื่อป้องกันราชอาณาจักรทางทะเลนั่นเอง

"กองทัพอากาศ มีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพอากาศ และป้องกันราชอาณาจักร มีผู้บัญชาการทหารอากาศเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ" อาจกล่าวถึงภารกิจหลักได้ดังนี้คือ

1. การเตรียมกำลังพล
2. การเตรียมกำลังรบ หมายรวมถึงการเตรียมกำลังทางอากาศ กำลังพื้นดิน และการเตรียมอาวุธยุทธโธปกรณ์

3. การป้องกันราชอาณาจักร หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในด้านนี้คือ
 - 3.1 การปฏิบัติการป้องกันภัยทางอากาศ มีการปฏิบัติการตลอด 24 ชั่วโมง ทำการตรวจจับด้วยระบบการแจ้งเตือนภัยทางอากาศ
 - 3.2 การสนับสนุนการปฏิบัติการของเหล่าทัพอื่น ได้แก่ การสนับสนุนในสงครามตามแบบ หมายถึงการปฏิบัติการทางอากาศยุทธวิธี คือ
 - ก. การต่อต้านทางอากาศ
 - ข. การขัดขวางทางอากาศ
 - ค. การสนับสนุนทางอากาศโดยใกล้ชิด
 - ง. การลาดตระเวนทางอากาศยุทธวิธี
 - จ. การขนส่งทางอากาศ
 - ฉ. การปฏิบัติการพิเศษอื่น ๆ ได้แก่ การค้นหาและการกักขัง การปฏิบัติการด้านจิตวิทยา และการตอบโต้ทางอิเล็กทรอนิกส์
 - ช. การสนับสนุนในการปราบปรามการก่อการร้าย ฯลฯ

ภารกิจของเหล่าทัพต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติระเบียบกระทรวงกลาโหมปี 2503 (1960) หมายความว่าให้แต่ละกองทัพอากาศที่เตรียมกำลังและใช้กำลังในส่วนของคนเพื่อป้องกันราชอาณาจักร ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับนโยบายและวัตถุประสงค์ของชาติด้วย เมื่อพูดถึงวัตถุประสงค์ของชาติ (national objective) ย่อมหมายถึงสิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เห็นว่าอะไรคือความมุ่งหมายหรือเป้าหมายปลายทางที่สำคัญของชาติ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นผลประโยชน์ของชาติชัดเจนลงไปในลักษณะต่าง ๆ เช่น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยา และด้านการทหาร เป็นต้น โดยทั่วไปแล้ว วัตถุประสงค์ของชาติมี 2 แบบกล่าวคือ วัตถุประสงค์มูลฐานของชาติ และวัตถุประสงค์เฉพาะ

วัตถุประสงค์มูลฐาน เป็นวัตถุประสงค์ของชาติที่มีลักษณะกว้างและถาวรยั่งยืนที่รัฐต้องใช้ความพยายามให้บรรลุถึงเสมอ สภาความมั่นคงแห่งชาติได้พิจารณาเสนอแนะคณะรัฐมนตรี กำหนดวัตถุประสงค์มูลฐานของชาติไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 (ค.ศ. 1965) และยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้แก่

1. ค่างงไว้ซึ่งเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งราชอาณาจักร
2. ค่างงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยและสถาบันพระมหากษัตริย์
3. ค่างงไว้ซึ่งศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ
4. เสริมสร้างสวัสดิภาพและความผาสุกของประชาชนให้ร่มเย็นเป็นสุขอย่างถาวร
5. พัฒนากำลังอำนาจของชาติเพื่อความมั่นคงก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศทั้งหลาย

วัตถุประสงค์เฉพาะของชาติ เป็นวัตถุประสงค์ที่มีลักษณะเฉพาะ ไม่จำเป็นต้องถาวรยั่งยืนอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสถานการณ์แวดล้อม วัตถุประสงค์เฉพาะของชาติมักจะกำหนดไว้สำหรับช่วงระยะเวลาหนึ่ง สภาความมั่นคงแห่งชาติได้พิจารณาเสนอแนะคณะรัฐมนตรี กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของชาติด้านการป้องกันประเทศโดยทั่วไปไว้ดังนี้คือ พัฒนากำลังป้องกันประเทศบนมูลฐานแห่งการพึ่งตนเองให้สามารถเผชิญกับภัยคุกคามภายนอก สามารถป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายภายในประเทศได้

ภารกิจของกระทรวงกลาโหมและเหล่าทัพต่าง ๆ ต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของชาติ นั่นคือ กองทัพบกและหน้าที่สำคัญในการค่างงไว้ซึ่งเอกราชและบูรณภาพแห่งดินแดน ระบบการปกครอง และอื่น ๆ ดังกล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามการประกอบภารกิจเพื่อค่างงไว้ซึ่งสิ่งเหล่านั้น น่าจะต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมและสถานการณ์รอบตัวว่ากำลังดำเนินไปอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปแค่ไหน และนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินภารกิจให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ เพื่อความปลอดภัยแห่งชาติ สถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอาจเป็นทั้งผลดี ผลเสีย หรือเป็นภัยต่อประเทศชาติได้ ดังนั้นการปรับวิธีในการดำเนินภารกิจที่มีอยู่ให้ถูกต้องนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องรู้สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เพื่อจะสามารถดำเนินภารกิจเพื่อความมั่นคงและความอยู่รอดของชาติอย่างเหมาะสมและถูกต้อง

เหตุการณ์ที่ถูกมองว่ามีนัยสำคัญต่อภารกิจในการป้องกันประเทศ กลางทศวรรษที่ 1970

ในกลางทศวรรษที่ 1970 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลทำให้แต่ละประเทศในภูมิภาคนี้เริ่มปรับปรุงแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และนโยบายในด้านการป้องกันประเทศออกไปต่าง ๆ กัน สำหรับประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปนี้มีผลกระทบทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายในการป้องกันประเทศ และระบบป้องกันประเทศใหม่ เพื่อให้สามารถรับกับภัยที่อาจจะต้องเผชิญในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เหตุการณ์ที่น่าจะมองได้ว่ามีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณอำนาจในภูมิภาคนี้ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ได้แก่

1. การที่อินโดจีนตกอยู่ภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ในปี 1975
2. การที่สหรัฐอเมริกาถอนกำลังทหารออกไปจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังสงครามเวียดนามในปี 1976
3. การรุกรานและยึดครองกัมพูชาของเวียดนามในปี 1978-1979

จากสถานการณ์เหล่านั้น น่าจะมองได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ และยังทำให้การก่อการร้ายภายในประเทศของกลุ่มต่าง ๆ คือ กองกำลังคอมมิวนิสต์และขบวนการมุสลิมในประเทศไทยเริ่มเข้มแข็งและเคลื่อนไหวมากขึ้น³ และมีผลกระทบต่อแนวความคิดในการป้องกันประเทศทั่วไป ซึ่งปรากฏออกมาเป็นนโยบายในด้านต่าง ๆ เช่น นโยบายการป้องกันประเทศและนโยบายความมั่นคงด้านการป้องกันประเทศ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าแนวความคิดในช่วง 10 กว่าปีมานี้ มีลักษณะที่เป็นระบบมากขึ้น และมีทิศทางที่แน่นอนในการกำหนดความต้องการ มีการเน้นในเรื่องการพึ่งตนเอง และการใช้

³ Sukhumbhand Paribatra. "Thailand : Defence Spending and Threat Perceptions" in Chin Kin Wah, (ed.), Defence Spending in Southeast Asia (Singapore : Regional Strategic Studies Programme, Institute of Southeast Asian Studies, 1987), pp. 75-76.

ทรัพยากรของคนที่มืออยู่อย่างจำกัด เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า ไทยจึงต้องมีการกำหนดความต้องการที่ชัดเจนแน่นอนมากขึ้นกว่าเดิม จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นในเรื่องการป้องกันประเทศร่วมกันทุกฝ่าย โดยคิดว่าเป็นแนวทางที่นำเอาทรัพยากรและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีอยู่มาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการป้องกันประเทศ⁴

รัฐบาลมีความคิดว่าการที่จะป้องกันประเทศโดยการเพิ่มขีดความสามารถ และศักยภาพของกองทัพให้สูงขึ้นนั้นจะต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก (มากกว่าร้อยละ 9 ของรายได้ประชาชาติ) จะทำให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ตัดสินใจอย่างรอบคอบว่า การป้องกันประเทศไม่ใช่เพียงแต่เพิ่มความต้องการด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องพัฒนาหน่วยการป้องกันประเทศหน่วยอื่น ๆ ขึ้นมาอีก เน้นการสร้างความร่วมมือกันซึ่งได้แก่ การมีปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. กองกำลังกึ่งทหาร (territorial defence formation) เช่น ทหารพราน หน่วยปฏิบัติเฉพาะกิจ และตำรวจตระเวนชายแดน

2. หน่วยพลเรือนป้องกันประเทศ (civil defence programme) เช่น องค์การไทยอาสาป้องกันชาติ ลูกเสือชาวบ้าน ไทยอาสาป้องกันชาติประจำหมู่บ้าน และไทยอาสาป้องกันตนเอง (villages and volunteer department and self defence) เป็นต้น⁵

การพัฒนาสิ่งเหล่านี้จะมีไปพร้อม ๆ กับการพัฒนากำลังหลักของกองทัพ ซึ่งจะทำให้เกิดการร่วมมือและเป็นกำลังสำรองของชาติได้เป็นอย่างดี

จากการที่สหรัฐอเมริกาได้ลดการให้ความช่วยเหลือต่อประเทศไทย และถอนกำลังทหารออกไปจากภูมิภาคอินโดจีน ในกลางทศวรรษที่ 1970 เนื่องจากผลของสงครามเวียดนาม และเนื่องจากการที่ประเทศอินโดจีนได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของระบอบคอมมิวนิสต์ ทำให้ศัตรูแห่งอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เปลี่ยนแปลงไป และมีผลทำให้กองกำลังคอมมิวนิสต์และขบวนการมุสลิมในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย เริ่มเข้มแข็งและเคลื่อนไหวมากขึ้น โดยเฉพาะในปี 1978-1979 เมื่อเวียดนามรุกรานกัมพูชา

⁴Ibid., p. 88.

⁵Ibid., p. 89.

และยังคงใช้กองกำลังกดดันและครอบงำหมู่ชาติดังแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็น การนำมาซึ่งภัยคุกคามที่สำคัญต่อความมั่นคงของชาติ ต้องดำเนินการเตรียมพร้อมแก้ไข อย่างรีบด่วน ภัยคุกคามจากเวียดนามเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ไม่เพียงแต่ในวงการ ทหารเท่านั้น แต่รวมไปถึงในหมู่นักวิชาการและผู้ศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันประเทศด้วยว่า ภัยนี้ทำให้ไทยต้องมีระบบการป้องกันประเทศที่เข้มแข็งพอ การป้องกันประเทศที่ได้ผลต้อง รวมถึงการวางแผนที่ดี การจัดองค์การที่ดี และการจัดการบริหารที่ดีร่วมกัน⁶ นอกเหนือจาก สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไทยจะต้องสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง และพึ่งตนเอง เนื่องจากสหรัฐฯ ซึ่งเป็นพันธมิตรกับไทยและเป็นประเทศที่เคยเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ ได้ถอนกำลัง ออกจากภูมิภาคนี้และแสดงท่าทีที่จะลดบทบาทซึ่งเคยมีและลดความช่วยเหลือที่เคยให้ลง- แล้ว นโยบายและแนวความคิดโดยทั่วไปของชาติจึงมุ่งไปในการพัฒนากองทัพให้มีความเข้มแข็ง มีขีดความสามารถอย่างเต็มที่ สามารถประกอบภารกิจที่กองทัพได้รับมอบหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพึ่งตัวเอง และดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเองเป็นประการสำคัญ การหวังความช่วยเหลือจากประเทศอื่นให้ถือเป็นความสำคัญอันดับรองลงไป แนวความคิด ในการป้องกันประเทศจะต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสถานการณ์ ของประเทศ นอกจากนี้ยังเน้นในเรื่องให้มีการป้องกันร่วมกันทั้งกำลังกึ่งทหารและราษฎร อาสาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเสริมสนับสนุนกำลังรบหลักของชาติด้วย

นโยบายป้องกันประเทศในช่วงกลางทศวรรษ 1970-ปัจจุบัน

จากแนวความคิดทั่วไปในระบบป้องกันประเทศ และภารกิจของหน่วยงานในการ ป้องกันประเทศ รวมทั้งสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วง ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา น่าจะถือเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยนนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินการกิจและดำเนินนโยบายได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมและถูกต้องกับ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ในการกำหนดนโยบายป้องกันประเทศของกระทรวงกลาโหมนั้น แม้ว่าจะต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความเป็นไปที่แท้จริงอย่างไรก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่

⁶ Ibid., pp. 75-76.

จะต้องยึดถือเป็นหลักสำคัญในทางปฏิบัติได้แก่ จุดประสงค์ทางทหาร (military goal) ซึ่งมีอยู่ 5 ประการ คือ

1. เพื่อป้องกันและต่อสู้กับภัยคุกคามจากภายนอก
2. เพื่อป้องกันและปราบปรามการก่อความวุ่นวายภายในประเทศ
3. เพื่อร่วมมือกับประเทศพันธมิตร ตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
4. เพื่อป้องกันและดำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ
5. เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือต่อประชาชนเพื่อเพิ่มพูนความมั่นคงของชาติ⁷

นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการผลิตยุทธโศปกรณ์การสนับสนุนและการควบคุมโรงงาน รวมทั้งนโยบายเฉพาะในการจัดกำลัง การจัดหาอาวุธยุทธโศปกรณ์ การจัดหาที่ตั้งฐานทัพและหน่วยงาน การสวัสดิการ และการร่วมพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนอีกด้วย⁸

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายทางทหารดังกล่าว นโยบายป้องกันประเทศในปี 2520 (ค.ศ. 1977) ได้กำหนดว่าควรจะมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้⁹

1. มีระบบป้องกันประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ทหารประจำการ และกองกำลังสำรองแห่งชาติ เป็นกองกำลังหลัก มีกองกำลังกึ่งทหาร และองค์กรพลเรือน ซึ่งกองกำลังทั้งหมดสามารถเรียกพลเพื่อทำการต่อสู้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการต่อสู้บริเวณชายแดน และสามารถต่อสู้ภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศได้

2. มีการประสานงานและร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างกองกำลังต่าง ๆ

⁷Sukhumbhand Paribatra, In Search of Security Thailand's Armed Forces and Defence Since 1975 (Bangkok : Institute of Security and International Studies, Chulalongkorn University, February 1986), p. 44.

⁸พจน์ พงศ์สุวรรณ, หลักยุทธศาสตร์, หน้า 161.

⁹Sukhumbhand, In Search of Security....., pp. 44-45.

3. ให้กองทัพมีการปรับปรุงและพัฒนากองกำลังประจำการ เพื่อมีขีดความสามารถ โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง และเป็นกองทัพที่ทันสมัย มีขวัญและกำลังใจพร้อมที่ปฏิบัติการในยุทธศาสตร์เชิงรุกได้

- มีการสนับสนุนให้องค์กรกึ่งทหาร และองค์กรพลเรือนต่าง ๆ ให้สามารถทำงานร่วมกับกองกำลังหลักของชาติและประชาชนทั่วไปได้ ทั้งนี้เน้นไปตามหลักการว่า ด้วยระบบป้องกันประเทศเบ็ดเสร็จ (total defense)
- ปรับปรุงพัฒนาอาวุธยุทธโธปกรณ์ให้ทันสมัย รวมทั้งการจัดหาอาวุธจากต่างประเทศโดยคำนึงถึงเงื่อนไขทางการเงินและเศรษฐกิจที่เป็นอยู่
- ให้กองทัพมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

แนวความคิดในระบบป้องกันประเทศ นอกจากการมองนโยบายด้านการป้องกันประเทศแล้ว ยังเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้กำหนดนโยบายของชาติในลักษณะเดียวกันนี้ผ่านทางสภาความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Council) เรียกว่า "นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ" ซึ่งครอบคลุมด้านต่าง ๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และการทหาร (การป้องกันประเทศ) แต่รัฐบาลไม่จำเป็นต้องแถลงนโยบายความมั่นคงต่อรัฐสภา สาระสำคัญส่วนหนึ่งของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติด้านการป้องกันประเทศ ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกับนโยบายการป้องกันประเทศคือ มีความต้องการพัฒนากองทัพให้ทันสมัย พึ่งตนเอง และให้ทุกหน่วยมีส่วนร่วมเช่นเดียวกันนี้¹⁰

"พัฒนาระบบการป้องกันประเทศ โดยมุ่งเน้นกำลังป้องกันประเทศทั้งกำลังทหาร กำลังที่จัดแบบทหาร และกำลังประชาชนป้องกันตนเอง เข้าด้วยกันให้สามารถดำรงการต่อสู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ด้วยการจัดให้มีกำลังกองทัพประจำการ กองหนุน และกำลังสำรอง เป็นกำลังหลัก กับกำลังประจำถิ่นตามสัดส่วนที่สมดุลย์กัน....."

¹⁰พ.อ.พจน์ พงศ์สุวรรณ, หลักยุทธศาสตร์, หน้า 165.

"พัฒนากำลังป้องกันประเทศให้เข้มแข็ง ตามความจำเป็นในการปฏิบัติตามแผนป้องกันประเทศ โดยพยายามให้พึ่งตนเองให้มากที่สุด โครงสร้างการจัดกำลังป้องกันประเทศ ควรพัฒนาให้เหมาะสมกับลักษณะการปฏิบัติการและการคุกคามสามารถปฏิบัติได้จริง คล่องตัว ต่อสู้ได้ทุกรูปแบบของการรุกรานพร้อมรบในระดับที่ต้องการ....."

นโยบายด้านการป้องกันประเทศของไทยในระยะหลังปี 1975 จนถึงปัจจุบันมีลักษณะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน พิจารณาได้จากตัวอย่างที่ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายป้องกันประเทศต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 1986 ไว้ดังนี้คือ

1. จะปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพของกองทัพให้มีขีดความสามารถอย่างเต็มที่ โดยให้สอดคล้องกับฐานะทาง เศรษฐกิจและสถานการณ์ของประเทศ
2. จะผนึกกำลังป้องกันประเทศ ทั้งกำลังทหาร กึ่งทหาร ตำรวจ และราษฎรอาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนข้าราชการและประชาชนเข้าด้วยกัน เพื่อป้องกันภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ
3. จะปรับปรุงและพัฒนาหลักนิยมในการรบและเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกและศึกษาแก่กำลังพลในการป้องกันประเทศให้เข้มแข็ง ทันสมัย ให้สามารถเผชิญกับภัยคุกคามทุกรูปแบบทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งจะพัฒนากำลังที่เข้ารับราชการทหารให้มีความรู้ทางวิชาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพเมื่อพ้นจากประจำการได้ด้วย
4. จะส่งเสริมการผลิต การวิจัยและพัฒนามาตรฐานอาวุธยุทโธปกรณ์ขึ้นภายในประเทศ เพื่อให้สามารถช่วยตัวเองได้มากที่สุด
5. จะดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดความพร้อมด้านทรัพยากรที่จะสนับสนุนการระดมสรรพกำลังของชาติ เพื่อการป้องกันประเทศ
6. จะเพิ่มบทบาทของทหารในการพัฒนาประเทศ ช่วยเหลือประชาชน และสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของชาติ
7. จะบำรุงรักษาขวัญกำลังใจของทหารให้คึกคักอยู่เสมอ โดยการปรับปรุงส่งเสริมด้านสวัสดิการ รวมทั้งให้หลักประกันในการสงเคราะห์ทหารผ่านศึกและครอบครัวให้ดำรง

อยู่ได้ด้วยความเหมาะสม สำหรับทหารผ่านศึกทุพพลภาพและครอบครัวของทหารผู้เสียชีวิต จะได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษ

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่าแนวความคิดในด้านการป้องกันประเทศหลังปี 1975 ต้องการให้ประเทศมี "ระบบการป้องกัน" ที่มีลักษณะสำคัญ ๆ ดังนี้คือ

1. **ความทันสมัย** มีการเน้นการทำการกองทัพให้ทันสมัยในด้านการใช้อาวุธยุทธโธปกรณ์ เห็นได้จากการที่ค่าใช้จ่ายทางทหารของประเทศมีสูงขึ้น และชนิดของอาวุธที่ซื้อมาประจำการมีมากมายและเป็นอาวุธใหม่ดังกล่าวนั้นแล้ว มีความพยายาม และมีการกำหนดนโยบายการป้องกันประเทศ ที่จะปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพของกองทัพให้มีขีดความสามารถอย่างเต็มที่

2. **ความพร้อม** คือ มีความพร้อมทั้งทางเครื่องมือ อาวุธยุทธโธปกรณ์ และการฝึกกำลังพลมีการสนับสนุนการระดมสรรพกำลังของชาติเพื่อการป้องกันประเทศ และสามารถเรียกกำลังพลมาทำการต่อสู้ได้ตลอดเวลา

3. **ระบบส่งกำลังบำรุง** มีการพัฒนาระบบส่งกำลังบำรุงให้สามารถสนับสนุนเมื่อมีการปฏิบัติของกองกำลังได้อย่างทันทีและต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมการผลิต การวิจัย และพัฒนามาตรฐานอาวุธยุทธโธปกรณ์ขึ้นภายในประเทศให้สามารถช่วยตัวเองได้

4. **การป้องกันแบบเบ็ดเสร็จ** (total defence) คือ มีแนวความคิดว่า ใน การป้องกันประเทศต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ใช่เพียงเฉพาะอาศัยกำลังหลัก และอาวุธอย่างเดียว แต่ต้องมีการร่วมมือกันทั้งฝ่ายทหาร และพลเรือนอาสาสมัครทั่วไป

แนวความคิดในการพัฒนากองทัพอากาศ

กองทัพอากาศเป็นเหล่าทัพที่มีกำลังทางอากาศเป็นกำลังรบหลัก กำลังทางอากาศเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของเครื่องมือทางทหาร สภาพของกำลังทางอากาศจะต้องมีคุณลักษณะและขีดความสามารถเฉพาะ ที่สามารถตอบสนองการใช้เครื่องมือทางทหารได้อย่างฉับพลัน ก่อให้เกิดผลแตกหักได้อย่างเฉียบขาดและรวดเร็ว ปฏิบัติภารกิจได้หลายด้าน ทั้งในส่วนของกองทัพอากาศรับผิดชอบเอง และในส่วนที่สนับสนุนเหล่าทัพอื่นด้วย คุณลักษณะดังกล่าวซึ่งระบุเอาไว้หมายถึงความสามารถในการเคลื่อนที่โดยไม่มีสิ่งกีดขวางตามธรรมชาติมาเป็นอุปสรรค จึงทำให้เกิดเสรีในการปฏิบัติ ความมีเสรีทำให้กำลังทางอากาศสามารถ

ใช้คุณลักษณะในเรื่องความเร็ว พิสัยบิน และความสามารถในการดำเนินกลยุทธ์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

คุณลักษณะของกำลังทางอากาศ ได้แก่¹¹

1. ความเร็ว หมายถึง กำลังทางอากาศสามารถเคลื่อนย้ายกำลังในการปฏิบัติการกิจได้รวดเร็ว
2. พิสัย (range) คือกำลังทางอากาศสามารถปฏิบัติการได้ไกลโดยไม่มีอุปสรรคสิ่งกีดขวางทางภูมิประเทศ
3. ความสามารถในการดำเนินกลยุทธ์ของกำลังทางอากาศ (maneuver ability) คือกำลังทางอากาศเคลื่อนไหวได้ทั้งสามมิติ ซึ่งก่อให้เกิดความได้เปรียบในการปฏิบัติการเชิงรุกและเชิงรับ

ขีดความสามารถของกำลังทางอากาศ ได้แก่¹²

1. ความอ่อนตัว (flexibility) คือกำลังทางอากาศสามารถปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ได้หลายอย่าง เช่น เครื่องบินแบบเดียวสามารถขับไล่สกัดกั้นได้ โจมตีเป้าหมายพื้นดินได้ เป็นต้น
2. ความพร้อมรบ (readiness) คือ มีกำลังทางอากาศที่ฝึกกำลังพลและเตรียมยุทธโธปกรณ์ไว้พร้อม จะอยู่ในสถานภาพพร้อมรบ
3. การตอบสนอง (responsiveness) คือกำลังทางอากาศมีความรวดเร็วในการแสดงกำลังให้เห็น หรือใช้กำลังในการระงับความขัดแย้งได้ทุกระดับ
4. การปรากฏตัว (presence) คือกำลังทางอากาศสามารถวางกำลังให้ปรากฏความพร้อมที่จะตอบโต้ เพื่อป้องปรามฝ่ายที่คิดจะรุกราน
5. การมีอำนาจการทำลาย (destructiveness) คือกำลังทางอากาศสามารถรวมกำลัง ณ เวลาและสถานที่ให้เกิดอำนาจการทำลายได้อย่างรุนแรง
6. ความอยู่รอด (survivability) คือกำลังทางอากาศมีมาตรการป้องกันตนเองทั้งขณะอยู่^๕ที่พื้นดินและในอากาศได้มาก

¹¹ "คุณลักษณะ ขีดความสามารถและการประกอบกำลังทางอากาศ," หลักนิยมพื้นฐานของกองทัพอากาศ, 24 กรกฎาคม 2527, หน้า 51.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 52-53.

7. ความคล่องตัว (mobility) คือกำลังทางอากาศไม่มีสิ่งกีดขวางทางภูมิประเทศและสามารถเปลี่ยนที่ตั้งการวางกำลังได้โดยรวดเร็ว

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ทำให้เห็นว่า แนวความคิดในการพัฒนากองทัพในช่วงหลังปี 1975 โดยเฉพาะในช่วงประมาณทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา มีความต้องการที่จะพัฒนากองทัพอากาศในหลาย ๆ ด้าน โดยมุ่งเสริมกำลังรบและส่วนสนับสนุนโดยตรง เพื่อให้ขีดความสามารถเพียงพอที่จะรับสถานการณ์ภัยคุกคามจากภายนอกประเทศที่อาจเกิดขึ้นได้ แนวทางในการพัฒนากองทัพอากาศจำเป็นต้องพัฒนาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเพื่อก่อให้เกิดเป็นกำลังทางอากาศที่เข้มแข็งสมบูรณ์พร้อมที่จะทำการรบได้ทันทีและต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาไว้ 5 ประการด้วยกันคือ¹³

1. การเสริมสร้างกำลังรบ
2. การพัฒนาด้านการส่งกำลังบำรุง
3. การพัฒนาบุคคล
4. การสร้างอาวุธขึ้นใช้เอง
5. การพัฒนาด้านสวัสดิการ

การเสริมสร้างกำลังรบ

เนื่องจากกำลังทางอากาศเป็นกำลังที่มีราคาสูง มีการปรับปรุงขีดความสามารถสมรรถนะ ประสิทธิภาพตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรวดเร็ว และต้องใช้เวลาในการพัฒนาหรือจัดหาตาม ดังนั้นในการพัฒนาหรือเสริมกำลังทางอากาศโดยทั่วไปจึงยึดหลักดังนี้

¹³พล.อ.อ.ประพันธ์ ฐปะเหมีย, "การพัฒนากำลังทางอากาศของไทย," จิตวิทยาความมั่นคง 2528 สมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย มกราคม 2528), หน้า 224-227; และ จากคำบรรยายของ พล.อ.อ.ประพันธ์ ฐปะเหมีย เรื่อง "การพัฒนา กำลังทางอากาศไทย" ใน วิทยาลัยกองทัพอากาศ, ร.ร. เสนาธิการทหารอากาศ, ร.ร. นายทหารชั้นผู้บังคับฝูง พ.ศ. 2526-2530.

1. การพัฒนาปรับปรุงกำลังรบประจำการ (force in being) ที่มีอยู่แล้ว ให้มีสมรรถนะ ประสิทธิภาพ และขีดความสามารถเพิ่มขึ้น ทั้งด้านกำลังพลและยุทธโศปกรณ์ ตามเทคโนโลยีและยุทธวิธีสมัยใหม่ ได้แก่การพัฒนาเครื่องบินขับไล่แบบเอฟ-5 อี/เอฟ การติดตั้งอุปกรณ์หลายชนิดเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถใช้อาวุธได้แม่นยำ และมีการป้องกันตัวเองได้ดีขึ้น
2. การจัดหาเครื่องบินรบใหม่ จะต้องเป็นเครื่องบินที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ สูง ทัดเทียมกับภัยคุกคาม ปฏิบัติภารกิจได้อย่างกว้างขวาง คู่มีค่ากับการนำมาใช้งานระยะยาว ได้แก่ การจัดหาเครื่องบินขับไล่เนกประสงค์แบบเอฟ-16 เอ/บี จำนวน 12 เครื่อง
3. พัฒนาระบบแจ้งเตือน และควบคุมการป้องกันภัยทางอากาศให้เป็นระบบ อัตโนมัติ ให้มีขีดความสามารถตรวจจับอากาศยานไม่ทราบฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบแจ้งเตือนส่วนใหญ่ของกองทัพอากาศในปัจจุบันเป็นระบบเก่า ทำงานแบบ Manual ล้าสมัย เกินกว่า 20 ปีแล้ว มีขีดความสามารถต่ำ จับเป้าหมายได้ล่าช้าและจำกัด มักเกิดข้อขัดข้องอยู่เสมอเพราะขาดแคลนชิ้นอะไหล่ การปรับปรุงและพัฒนาระบบดังกล่าวจะทำให้เจ้าหน้าที่ในระบบแจ้งเตือนและควบคุมการป้องกันภัยทางอากาศ มีเวลาพอเพียงที่จะดำเนินการมาตรการป้องกันและทำลายภัยที่คุกคามได้อย่างแท้จริง
4. พัฒนาระบบอาวุธต่อสู้อากาศยาน ให้มีขีดความสามารถสูงขึ้นเพียงพอที่จะรับ ภัยคุกคามได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะมุ่งที่จะให้มีเครื่องมืออัตโนมัติตามเทคโนโลยี สมัยใหม่ ตามกำลังงบประมาณที่ได้รับ เช่น ได้ทำการจัดหาเป็นต่อสู้อากาศยานพร้อม ด้วยเครื่องควบคุมการยิงด้วยเรดาร์จำนวนมาก เพื่อประจำการตามฐานบินสำคัญ ฯ

การพัฒนาด้านการส่งกำลังบำรุง

เพื่อให้กำลังรบพร้อมที่จะดำเนินการได้ทันทีและอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการด้าน การส่งกำลังบำรุง (logistic support) ด้วยโดยการ

1. จัดหาพัสดุสำรองสงคราม เพิ่มอัตราตามที่กำหนดไว้ในแผนพร้อมรบ
2. จัดหาอุปกรณ์สนับสนุนการบิน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
3. ทำโครงการปรับปรุงระบบการส่งกำลังบำรุงให้เป็นระบบอัตโนมัติ โดยใน

ขั้นแรกได้เริ่มที่เครื่องบินเอฟ-16 ก่อน แล้วขยายไปสู่เครื่องบินเอฟ-5 แล้วกระจายต่อไปยังคลังใหญ่กว้าง ๆ ทั้งกองทัพ ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 5 ปี

การพัฒนาบุคคล

คือการเพิ่มทุนประสิทธิภาพ ของกำลังทุกเหล่าทุกประเภท โดยการให้การฝึกและการศึกษาอย่างเป็นระบบ และผู้ที่มีหน้าที่ในการรบโดยตรง ได้ดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีการฝึกและศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศจำนวนมาก
2. จัดให้มีการฝึกร่วมกับกองทัพอากาศในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นประจำทุกปี
3. จัดกองกำลังทางอากาศในการฝึกปฏิบัติการทางอากาศยุทธวิธี ฐานทัพอากาศ คลาร์ก ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประจำทุกปี
4. จัดให้หน่วยฝึกเคลื่อนที่ของกองทัพอากาศสหรัฐ เข้ามาฝึกการบินรบให้กับหน่วยบินของกองทัพอากาศไทย

การสร้างอาวุธขึ้นใช้เอง

เพื่อให้กองทัพอากาศสามารถพึ่งตนเองได้ จึงได้เร่งรัดที่จะให้มีขีดความสามารถในการสร้างอาวุธกระสุนบางอย่างที่จำเป็นต่อการรบขึ้นเองให้ได้ จนปัจจุบันกองทัพอากาศสามารถผลิตกระสุน 20 มม. ลูกกระเบิดประเภทและขนาดต่าง ๆ จรวด 2.25" และจรวด 2.75" ใช้กับเครื่องบินรบหลายแบบของกองทัพได้แล้ว สำหรับการพัฒนาด้านการสร้างจรวดชนิดมีแนวโน้มที่จะก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ

การพัฒนาความสัมพันธ์

ขวัญของกำลังพล นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพในการรบของหน่วยกองทัพอากาศได้ให้ความสนใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ได้สนับสนุนให้มีความครบสมบูรณ์ในเรื่องบ้านพักอาศัย ความสมบูรณ์ของอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การ

กีฬา การอยู่ดีกินดีของกำลังพลโดยทั่วไป จนกล่าวได้ว่า กองทัพอากาศเป็นเหล่าที่มีสวัสดิการอยู่ในเกณฑ์ที่ดีที่สุด

การพัฒนา การใช้กำลังทางอากาศ รวมทั้งการพัฒนาในด้านอื่น ๆ พร้อมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพ ให้กระทำการต่าง ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติในส่วนรวมนั้น จะต้องพิจารณาถึงกรอบแนวทางตามทิวทัศน์ประสังค์มูลฐานแห่งชาติ วัตถุประสงค์เฉพาะ และนโยบายความมั่นคงแห่งชาติด้านการป้องกันประเทศได้กำหนดไว้ รวมทั้งพิจารณาถึงผลกระทบจากการดำเนินนโยบายด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมประกอบด้วย เพื่อให้การตอบโต้ภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันจากความคิดของผู้นำกองทัพมีความเห็นว่าการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้น จนเรียกว่าเกือบจะมีความสมบูรณ์เต็มที่แล้ว

จากคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของแนวทางที่กองทัพอากาศยึดถือ เช่น แนวทางในการใช้ขีดความสามารถให้เกิดผลดีที่สุด หลักการที่ใช้ได้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน ความสามารถในการนำไปประยุกต์ในสภาวะที่แตกต่างกัน ทั้งทางยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีนั้น น่าจะเป็นสิ่งที่น่าสนใจกำหนดโครงการ แผนงานระยะยาวของกองทัพ ทั้งในด้านการพัฒนาประสิทธิภาพของกำลังพลและอาวุธยุทธโปกรณ์ รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติงาน การกำหนดยุทธวิธี การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของผู้นำหน่วย ตลอดจนผู้นำกองทัพในระดับสูง ๆ ขึ้นไป ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจการปฏิบัติงานและผลงานที่ออกมาของกองทัพได้ว่า จะช่วยสนับสนุนนโยบายและวัตถุประสงค์ของชาติได้มากน้อยเพียงใด

แนวความคิดในการพัฒนากองทัพให้เข้มแข็งและทันสมัย ไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่ในกองทัพ โดยเฉพาะกองทัพอากาศแล้วความคิดในการพัฒนากองทัพให้เข้มแข็งและทันสมัย เป็นสิ่งที่ได้ทำมาเรื่อย ๆ นับตั้งแต่เริ่มต้น หลังปี 1975 เมื่อสงครามเวียดนามยุติลง และกิจกรรมทางทหารขององค์การ สปอ. ได้ยุติลงด้วย แต่สถานการณ์คุกคามอหิปปิโดยยังคงอยู่ ไทยต้องตกอยู่ในภาวะแห่งการพึ่งตนเองในการป้องกันประเทศมากขึ้น ก่อนหน้านั้นไทยได้รับความช่วยเหลือด้านอาวุธทันสมัยจากสหรัฐอเมริกา เช่น ได้รับการสนับสนุนเครื่องบินรบแบบทันสมัย ได้แก่ เครื่องบินเอฟ-5 เอ/บี ซึ่งเป็นการช่วยเหลือแบบให้เปล่าตั้งแต่ปี 1968 ต่อมาเมื่อวิทยาการและเทคโนโลยีทางการผลิตก้าวหน้ามากขึ้น ไทยจึงได้ซื้อเครื่องบินแบบเอฟ-5 อี/เอฟ เข้าเพิ่มเติมโดยเครื่องบินรุ่นแรกได้รับเมื่อ 21 พฤษภาคม 1978

นอกจากเครื่องบินขับไล่แล้วยังมีเครื่องบินอื่น เช่น เครื่องบินลำเลียงขนาดกลาง ซี-130 H และอาวุธปล่อยนำวิถีชนิดต่าง ๆ เรื่อยมาทุกปี ตั้งแต่บัดนั้น¹⁴ ความคิดในการพัฒนากองทัพได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ได้หยุดนิ่ง แต่เป็นไปได้อย่างช้า ๆ เพราะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ หากแต่แนวความคิดของผู้นำเกี่ยวกับความต้องการมีระบบอาวุธทันสมัยในการป้องกันประเทศยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง นับจากเมื่อมีเครื่องบินรบที่ทันสมัย คือ เอฟ-5 อี/เอฟ ในปี 1978 แล้ว ต่อมาอีก 10 ปี ความคิดในการเสริมสร้างกำลังรบทางอากาศได้เข้มแข็งและทันสมัยก็ปรากฏให้เห็นได้จากโครงการซื้อเครื่องบินขับไล่แบบ เอฟ-16 เอ/บี และระบบป้องกันภัยทางอากาศอัตโนมัติ ซึ่งจะได้ในปี 1987-1988 เป็นต้น

นอกเหนือไปจากการมีอาวุธทันสมัยแล้ว กองทัพอากาศยังเห็นความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนขีดความสามารถของบุคคล ในการปฏิบัติการทางอากาศให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นด้วยได้มีการริเริ่มให้มีการศึกษาร่วมกันระหว่างกองทัพในอาเซียนได้แก่ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และการศึกษาร่วมกับกองทัพสหรัฐในฟิลิปปินส์ด้วย การศึกษาร่วมครั้งแรกเป็นการศึกษาระหว่างไทยและอินโดนีเซีย เมื่อเดือนตุลาคม ปี 1979 ที่จังหวัดนครราชสีมา ประเทศไทย การศึกษาร่วมดังกล่าวได้กระทำติดต่อกันมาทุกปีจนถึงปัจจุบัน เมื่อมีการจัดหาเครื่องบินขับไล่ เอฟ-5 อี/เอฟ รุ่นที่ 2 นั้น ก่อนการรับเครื่องบินกองทัพอากาศได้ส่งนักบินและเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งไปเป็นหน่วยกำลังเฉพาะกิจ ณ ฐานทัพอากาศเนลลิส เนวาดา สหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาการปฏิบัติการทางอากาศยุทธวิธีเมื่อ 30 เมษายน 1981 และครั้งนั้นเป็นครั้งแรกที่กองทัพอากาศได้ทำการฝึกกับเครื่อง ACMI ซึ่งเป็นอาวุธที่ทันสมัยมากในขณะนั้น

สิ่งหนึ่งที่ระบบป้องกันประเทศได้ให้ความสำคัญคือ การมีอาวุธทันสมัยไว้ประจำการในกองทัพซึ่งสอดคล้องกับนโยบายป้องกันประเทศที่ต้องการพัฒนากองทัพให้ เข้มแข็งและทันสมัย มีระบบป้องกันประเทศที่มีประสิทธิภาพในการรักษาไว้ซึ่งอธิปไตยของชาติที่ถือเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของชาติ ในส่วนของกำลังทางอากาศนั้น จากแนวความคิดทั่วไปในการป้องกันประเทศที่ต้องการพัฒนากำลังป้องกันประเทศบนมูลฐานแห่งการพึ่งตนเองให้สามารถ

¹⁴ Sukhumphand, Defence Spending....., pp. 96-98.

เผชิญกับภัยคุกคามจากภายนอกได้ (รวมทั้งสามารถป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายภายในประเทศได้ด้วย) ทำให้ต้องมาพิจารณาว่าอะไรคือภัยคุกคามและต้องการเตรียมการอย่างไรเพื่อป้องกันภัยชนิดนั้น ดังกล่าวแล้วว่าระบบป้องกันประเทศโดยทั่วไป ของชาติในระยะหลังสิ่งหนึ่งคือ การมีอาวุธทันสมัย กองทัพแต่ละกองทัพจึงมีแนวทางของตนที่จะจัดหาอาวุธเหล่านั้นมาใช้ในระบบป้องกันของตนเอง อาวุธทันสมัยดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ที่ถูกกำหนดว่าเป็นภัยคุกคามที่ชาติเผชิญอยู่ ในส่วนของกองทัพอากาศได้พิจารณาเห็นว่ากำลังทางอากาศ ซึ่งได้แก่เครื่องบินรบนั้น เครื่องบินรบทันสมัยที่จะต้องจัดหา และมีประสิทธิภาพทัดเทียมกับภัยคุกคามนั้น ได้แก่ เครื่องบินขับไล่เอนกประสงค์แบบเอฟ-16 ซึ่งเป็นอาวุธทันสมัยขั้นแนวหน้าและมีราคาสูงมาก การพิจารณาได้รับการอนุมัติเห็นชอบและการตัดสินใจจากรัฐบาล และเห็นว่าจะไม่กระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของประเทศ เพราะใช้งบประมาณในแต่ละปีที่กองทัพได้รับการจัดสรรให้ อย่างไรก็ตาม การซื้ออาวุธทันสมัยของไทยมิใช่จะมีอยู่เพียงเหล่าทัพเดียวหรือมีเฉพาะอาวุธชนิดนี้ชนิดเดียว แต่จากรายการซื้ออาวุธที่ไทยสั่งเป็นอาวุธของกองทัพบกและกองทัพเรือรวมอยู่ด้วย การจัดซื้ออาวุธทันสมัยเป็นส่วนหนึ่งของแนวความคิดในการป้องกันประเทศโดยทั่วไป ซึ่งสามารถเห็นได้จากจำนวนอาวุธที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีของไทย ชนิดของอาวุธที่ทันสมัย มูลค่าค่าใช้จ่ายในการซื้ออาวุธและที่ใช้ในกิจการทหารที่ปรากฏให้เห็นในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดและนโยบายในการป้องกันประเทศทั่วไปของไทยในยุคหลังปี 1975 มีลักษณะเป็นแนวกว้าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ¹⁵

1. ทหารไทยมีความคิดว่า อาชีพและบทบาทของตนไม่จำกัดเพียงแต่การทหารเท่านั้น แต่ทหารสามารถมีความรับผิดชอบต่อความมั่นคงของชาติในด้านอื่น ๆ และสามารถเข้าไปมีบทบาททางการเมืองได้

2. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศซึ่งได้กล่าวมาแล้วคือ

2.1 การที่สหรัฐอเมริกาถอนทหารของตนออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังสงครามเวียดนาม (หลังปี 1975)

¹⁵ Sukhumbhand, In Search of Security..., pp. 46-49.

2.2 การที่เวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา (ในปี 1975 และในปี 1980)

การที่สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากภูมิภาคนี้ มีส่วนทำให้กิจการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ และรวมถึงในประเทศไทยด้วย การขยายตัวนี้หมายความว่า ประเทศไทยต้องพึ่งตัวเองในการรับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์มากขึ้น เห็นได้จากนโยบายแห่งชาติในปี 1977 ซึ่งเน้นในส่วนที่เกี่ยวกับการป้องกันประเทศไว้ว่า จะต้องมีความคิดในเรื่องการพึ่งตนเองให้มาก ให้มีความเชื่อมั่นในขีดความสามารถของชนชาติที่สามารถต่อสู้กับการบุกรุกของฝ่ายตรงข้ามได้ ความร่วมมือกับมิตรประเทศเป็นเพียงแนวสนับสนุน ไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญเท่ากับความพยายามที่จะดำรงอยู่ด้วยตนเอง¹⁶

ความคิดในเรื่องการพึ่งตัวเองของไทย หลังปี 1975 ยังหมายถึงการที่ไทยจะต้องพยายามใช้ทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ไม่มากนักให้เกิดประโยชน์มากที่สุด มากกว่าที่ผ่าน ๆ มา เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมที่จะรับภัยทั้งภายในประเทศและภายนอกด้วย ความคิดในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์นั้น ไม่ใช่เฉพาะเพียงแต่การเพิ่มทุนด้านกำลังอาวุธยุทธโธปกรณ์เท่านั้น หากรวมถึงการพัฒนาปรับปรุงกองกำลังทหารและกองกำลังฝ่ายพลเรือนอาสาต่าง ๆ ด้วย ในเรื่องนี้ พล.อ.สายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาที่ไทยเผชิญอยู่เป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันระหว่าง ภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกในซึ่งขณะนี้ไทยต้องต่อสู้ตามลำพังตนเอง การก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ไม่ใช่การรุกรานทางทหาร ไม่มีรูปแบบแน่นอนตายตัว และไม่มี ความแตกต่างระหว่างสถานการณ์ยามสงบและยามสงคราม การต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ต้องมีการเตรียมพร้อมอยู่ตลอดเวลา และมีความเป็นหนึ่งเดียวกันในการดำเนินการของกองทัพแห่งชาติ จะต้องมีความตื่นตัวเตรียมพร้อม และเพิ่มพูนความร่วมมือในเรื่อง ระบบป้องกันประเทศแบบเบ็ดเสร็จ (total defence system) ตลอดเวลา แม้แต่ในยามที่ไม่มีสงคราม¹⁷

¹⁶ Ibid., p. 46.

¹⁷ Ibid., p. 47.

3. มีการเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับ "ความมั่นคงแห่งชาติ" เนื่องจากประสบการณ์ในการต่อต้านการก่อการร้าย (counter-insurgency) ในทศวรรษที่ 1960 และ 1970 ว่า ความมั่นคงแห่งชาตินั้นมีหลายมิติ มิได้จำกัดอยู่เพียงการทหารเท่านั้น แต่รวมถึงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยาด้วย

เมื่อกล่าวถึงคำว่า "ความมั่นคงแห่งชาติ" คนส่วนใหญ่จะคิดว่าเป็นเรื่องของกำลังอำนาจทางทหารซึ่งเป็นเครื่องมือในการป้องกันประเทศ ต่อสู้กับการรุกรานจากภายนอก เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา รูปแบบของสิ่งที่มากระทบต่อความมั่นคงของชาติมักจะเป็นเรื่องถูกโจมตีจากกองทัพต่างชาติที่เป็นศัตรูต่อกัน แต่ในขณะนี้ เป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจกันว่าเอกราชและอธิปไตยของชาตินั้น ไม่ใช่จะถูกกระทบได้แต่เพียงการโจมตีจากกองทัพของศัตรูเท่านั้น แต่ความไม่มั่นคงของชาติมีผลมาจากสิ่งต่าง ๆ เช่น การแตกแยกภายในประเทศ นโยบายเศรษฐกิจที่ไม่เหมาะสมซึ่งอาจนำไปสู่ความล้มเหลวทาง เศรษฐกิจได้ การล้มล้างระบบการปกครองและการแทรกแซงในรูปของแนวร่วมต่าง ๆ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์แบบใหม่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนและได้รับอิทธิพลจากต่างชาติซึ่งไม่หวังดี

ดังนั้น ความมั่นคงของชาติในความหมายที่แท้จริง จึงน่าจะหมายถึงความมั่นคงที่เกิดจากประชาชนทุกฝ่ายร่วมกันรักษาเพื่อดำรงไว้ซึ่งบูรณภาพแห่งดินแดนอธิปไตย เป็นเอกราช สิทธิประโยชน์ให้ปลอดภัยจากการกระทำของศัตรูทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและไม่ใช่จะกระทำได้ง่าย ความมั่นคงของชาติในปัจจุบันจึงสัมพันธ์กับการพึ่งพาระหว่างกันของการทหาร การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา ร่วมกัน¹⁸

แนวความคิดเรื่อง "นโยบายการป้องกันประเทศ" ที่ปรากฏออกมาในระยะหลัง เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึง ความคิดในเรื่องบทบาททางทหารที่มีขอบเขตกว้างขวาง ความคิดในเรื่องระบบป้องกันประเทศแบบเบ็ดเสร็จ (ระบบการป้องกันชาติร่วมกันของทุกฝ่าย-Total Defence System) ความต้องการพัฒนากองทัพให้ทันสมัยในทุกด้าน และแสดงให้เห็นความมั่นคงของชาติไม่ได้มีเพียงมิติเดียว คือความมั่นคงทางทหารเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความมั่นคงด้านอื่น ๆ ด้วย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาในอีกระดับหนึ่งของแนวความคิดในการป้องกันประเทศของไทย รวมทั้งประกาศของสำนักนายก

¹⁸ Ibid., pp. 48-49.

รัฐมนตรี เรื่องคำสั่งนายกรัฐมนตรี ฉบับที่ 66/2523 (1980) และฉบับที่ 65/2523 (1980) ซึ่งกล่าวว่า การปฏิบัติของคอมมิวนิสต์เป็นภัยที่สำคัญและอันตรายที่สุดเท่าที่จะทำได้ หลักการที่สำคัญของคำสั่งทั้ง 2 ฉบับ เป็นการขึ้นการรบโดยไม่ใช้กำลัง หมายถึงการใช้การเมืองนำการทหารโดยไม่ได้หวังผลชนะ หรือไม่พยายามจะเอาชนะทางการเมืองต่อพรรคคอมมิวนิสต์ในทันทีทันใด แต่เป็นวิธีการที่ค่อยเป็นค่อยไปเพื่อผลสำเร็จในชั้นปลาย การเอาชนะคอมมิวนิสต์ต้องมีกองกำลังขนาดใหญ่ ปฏิบัติการจากองค์กรในระดับสูงไปสู่องค์กรในระดับล่าง สามารถใช้ขีดความสามารถในการรุกอย่างต่อเนื่องได้ แต่อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์ของหลักการนี้ก็คือ การรุกโดยวิธีสันติ ส่วนการโจมตีด้วยการใช้กำลังเป็นเพียงยุทธวิธีที่จะนำมาใช้เพื่อสนับสนุนหลักการแห่งสันติดังกล่าวเท่านั้น หากแต่ก็เป็นสิ่งที่ต้องมีไว้เพื่อเป็นหลักประกันของพลังอำนาจ เป็นเครื่องมือสุดท้ายที่ต้องมี¹⁹ สิ่งต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาเป็นแนวความคิดโดยทั่วไปในระบบป้องกันประเทศ ซึ่งแนวความคิดในการใช้อาวุธทันสมัยและระบบอาวุธต่าง ๆ ที่ก้าวหน้า เพื่อสามารถรับภัยคุกคามและเพื่อสอดคล้องกับสถานการณ์อื่น ๆ จะได้ทำการศึกษาในบทต่อไป อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ ภัยคุกคามจากภายในหรือภัยคอมมิวนิสต์ได้ลดบทบาทลงไปมาก อาจจะกล่าวได้ว่าได้ยุติลงไปแล้ว ในขณะที่ภัยคุกคามที่สำคัญซึ่งประเทศเผชิญอยู่คือ ภัยคุกคามจากภายนอกประเทศ ได้แก่ ภัยคุกคามจากเวียดนาม (รวมทั้งกัมพูชา และลาว) ซึ่งดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ.

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁹Ibid., pp. 49-51; and, Sukhumbhand, Defence Spending..., pp. 86-87.